

Jezične norme u prijevodima serija i filmova

Vuković, Ivana

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:073890>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-20**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Studij hrvatskog jezika i književnosti i engleskog jezika i književnosti

Ivana Vuković

Jezične norme u prijevodima serija i filmova

Završni rad

Mentorica: doc. dr. sc. Ana Mikić Čolić

Osijek, 2020.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Odsjek za hrvatski jezik i književnost

Hrvatski jezik i književnost i engleski jezik i književnost

Ivana Vuković

Jezične norme u prijevodima serija i filmova

Završni rad

Humanističke znanosti, filologija i kroatistika

Mentorica: doc. dr. sc. Ana Mikić Čolić

Osijek, 2020.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravila te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni. Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasna da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku 1. rujna 2020.

Ivana Vuković, 0122226517

Sažetak

Tema su ovoga rada filmski podslovi koji kao zasebna kategorija pripadaju audiovizualnim prijevodima. Njihova posebnost očituje se u tome što se prevoditelji filmova i serija u svojem poslu, osim s uobičajenim prijevodnim izazovima, susreću i s mnogim drugim tehničkim i jezičnim teškoćama koje proizlaze iz simultanog postojanja dvaju medija – vizualnog i auditivnog. Ta dva medija u svakom trenutku moraju biti usklađena i prilagođena gledatelju, a sve u okvirima karakteristika i forme filmskoga kadra. Rad donosi pregled vrsta prevođenja i općenitih problema na koje prevoditelji nailaze, s posebnim osvrtom na podslovljavanje, odnosno prijevode namijenjene podslovljenom programu i to u filmovima i serijama. Na samomu kraju donosi se pregled smjernica i preporuka za kvalitetno prevođenje u podslove. Korišteni primjeri preuzeti su iz dvaju serija (*Na putu prema dolje* i *Zašto žene ubijaju*).

Ključne riječi: prijevod, tehnike prevođenja, teorije prevođenja, filmovi, podslovljavanje

SADRŽAJ

1. Uvod.....	1
2. Prijevod i prevođenje	4
2.1. Vrste prevođenja.....	4
2.2. Klasifikacija prijevodnih postupaka	5
2.3. Posebne kategorije prijevoda.....	7
2.3.1. Elementi kulture.....	7
2.3.2. Frazemi	8
2.3.3. Slang i žargon	9
3. Filmski prijevodi – podslovljavanje.....	11
3.1. Audiovizualno prevođenje – AVT	11
3.2. Osobitosti filmskih prijevoda	11
3.3. Podslovljavanje.....	12
3.3.1. Podjela podslova	13
3.3.2. Jezična i tehnička ograničenja	14
3.3.3. Smjernice za kvalitetno podslovljavanje	15
4. Analiza prijevoda podslova iz odabranih izvora.....	20
4.1. <i>Na putu prema dolje – Breaking Bad</i>	21
4.2. <i>Zašto žene ubijaju – Why Women Kill</i>	26
5. Zaključak.....	32
6. Literatura i izvori	33

1. Uvod

Prijevod se kao pojam prema Hrvatskom jezičnom portalu¹ definira kao „tekst preveden s jednog jezika na drugi“. Međutim Umberto Eco u svojoj je knjizi *Otprilike isto – iskustva prevođenja* dao ukazati na to kako prijevod zapravo i nije tako lako definirati upravo zato što se u različitim jezicima rabe različiti jezični znakovi i simboli kojima se on opisuje. Ti simboli često donose i određene konotacije pa je ponekad potrebno dodatno pojasniti njihova značenja i to uzevši u obzir primatelja poruke, odnosno u ovom slučaju gledatelja. Ono što se čini glavnim prijedporom jest to što se prevođenje zamjenjuje prebacivanjem ili prenošenjem, a upravo je nemogućnost takvog postupka ono što prevoditeljima zadaje najveći izazov – „što znači dati ekvivalent?“ „Rečenica koju razmatramo je neki tekst, a da bi se razumio neki tekst – a pogotovo da bi se preveo – potrebno je napraviti neku pretpostavku o *moćem svijetu* koji on predstavlja. To znači da se, u nedostatku odgovarajućih tragova, prijevod mora osloniti na pretpostavke, i da samo nakon što načini neku pretpostavku koja se čini prihvatljivom prevoditelj može prijeći na prenošenje teksta iz jednog jezika u drugi“ (Eco 2006: 42). Da bi neki prijevod bio potpun i dosljedan izvorniku, potrebna su i mnoga izvanjezična znanja te poznavanje određenih metajezika što prevođenje čini višedimenzionalnom i interdisciplinarnom znanosti. „Prevoditi, dakle, znači razumjeti unutarnji sustav nekog jezika i strukturu nekog teksta danog u tom jeziku, i stvoriti dvojnika tekstualnog sustava koji, s izvjesnom diskrecijom, može kod čitatelja proizvesti slične učinke, i na semantičkom i sintaktičkom, i na stilističkom, metričkom i fonosimboličkom planu, a isto tako i emotivne učinke kojima je težio izvorni tekst“ (Eco 2006: 16).

Iako se radi o praksi koja se provodila još u antičkom dobu, prevođenje je znanstvenom disciplinom postalo tek u drugoj polovici dvadesetog stoljeća (engl. *translation studies*; njem. *Translationswissenschaft*) odnosno, postalo je potpunom i jasno definiranom granom znanosti o jeziku koja ima svoj vlastiti predmet, metodologiju i čvrsto definirano nazivlje. U svojoj knjizi *Uvod u teorije prevođenja* Nataša Pavlović (2009: 16) definira prevođenje kao znanstvenu disciplinu koja prevođenje promatra u svim njegovim vidovima, a to su:

- produkti prevođenja (prijevodi kao tekstovi)
- prijevodni procesi
- utjecaj prevođenja na kulturu i kulture na prevođenje
- prevoditelji kao stručnjaci te društveni uvjeti u kojima se prevođenje odvija
- razvoj pomagala kojima se prevoditelji služe te njihov utjecaj na prevođenje i prijevode

¹ <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>

- obrazovanje prevoditelja (procesi usvajanja prevoditeljskih kompetencija)

Također, navodi kako se to proučavanje provodi na nekoliko razina (Chesterman s. d.) – tekstualno-jezičnoj, kognitivnoj, društvenoj i kulturnoj.

O napretku ove znanosti svjedoči i činjenica da se danas prevođenje može činiti „ručno“, odnosno prevoditelj je čovjek, ili strojno, računalom. Ipak, najčešće je prevođenje koje uključuje oba entiteta, odnosno strojno prevođenje u kojem čovjek uređuje tekst koji je prevelo računalo ili strojno potpomognuto prevođenje koje podrazumijeva čovjeka koji prevodi služeći se računalnim alatima kao pomoći. Jednako kao što je čovjekov prijevod bez tradicionalnih (rječnici, enciklopedije, referentna literatura) i suvremenih (baze podataka, korpusi, prijevodna memorija) pomagala spor i manje učinkovit, tako je i strojni prijevod bez čovjekova utjecaja neusporedivo lošiji i ne prikazuje stvarno stanje svijeta koje se tekstom želi prenijeti. Čak se i u definiciji samoga prijevoda nije moglo dosljedno *prevesti* što on sve podrazumijeva, odnosno došli smo do zaključka da su leksikografske i kontekstualne informacije bile izuzete iz takve rječničke definicije, ona je svedena na šture izraze koji ne obuhvaćaju njezino značenje u potpunosti. Takav je prijevod manje „oštećen“ u prijelazu kad govorimo o tehničkim informacijama i ustaljenim izrazima, ali izreke, frazemi i kulturom obojeni izrazi u ovakvim strojnim prijevodima postaju gotovo neprepoznatljivi i konotacije koje nose nestaju u potpunosti. „To nas navodi na sumnju da prijevod ne ovisi samo o jezičnom kontekstu, nego i o nečemu što je izvan teksta, i što ćemo zvati informacijom o svijetu, ili enciklopedijskom informacijom“ (Eco 2006: 31).

Upravo je individualno uređenje odnosa znaka i označenoga svojstvo svakog jezičnog sustava koje se u prevođenju najviše ističe. Tako Eco navodi problem nesumjerljivosti, odnosno nepostojanja značenjskog ekvivalenta među jezicima različitih kultura ili jezičnih struktura. Nesumjerljivost podrazumijeva činjenicu da neki jezični sustavi ne posjeduju konkretne i jednostavne riječi ili fraze kojima bi opisali određene izvanjezične pojave jer ih u svojem podneblju nemaju prilike iskusiti, dok se u nekim drugim podnebljima one pojavljuju pa je tako u takvim jezicima nemoguće pronaći ekvivalentnu riječ kojom bi se takva pojava opisala ili prevela. „To bi omogućilo tvrdnju da su dva sustava sadržaja međusobno nepristupačni, ili nesumjerljivi, i da zato razlike u organizaciji sadržaja čine prevođenje teoretski nemogućim“ (Eco 2006: 38). Takvi se problemi u prevođenju najčešće rješavaju pomoću konteksta, koji prevoditelju pruža dodatnu značenjsku dimenziju kojom će upotpuniti eventualne propuste.

Nepodudarnosti jezičnih sustava potaknule su razvoj teorija ekvivalencije, odnosno teorija koje su za zadatak imale usporediti izvorni tekst i ciljni tekst kako bi unutar prijevoda maksimalno

sačuvali vrijednosti i jezika izvornika, ali i jezika ciljnoga teksta. Te su se teorije počele razvijati u okviru strukturalizma i strukturalne lingvistike koja, prema pretpostavkama svojega utemeljitelja Ferdinanda de Saussurea, jezik promatra kao sustav u kojemu svaki pojedini element ima određenu vrijednost. „Jezik je sustav unutar kojega svaki element ovisi o cjelini, a uloga svakog elementa određuje se njegovim mjestom u odnosu na druge elemente... riječ je nositelj ne samo jednog značenja nego je nadasve i nositelj jedne vrijednosti“ (de Saussure prema Pavlović 2009: 33). Upravo je postojanje različitih riječi koje nijansirano objašnjavaju izvanjezičnu stvarnost ono što ih čini teže prevodivima u druge jezične sustave, a „na taj je način vrijednost svake riječi određena onime što je okružuje“ (de Saussure prema Pavlović 2009: 33). Time de Saussure potvrđuje svoju tezu da riječi nisu nomenklature, ne odgovaraju uvijek istim unaprijed određenim kalupima i ne mogu se točno podudarati u vrijednosti, već pojedinačne vrijednosti uvijek proizlaze iz cjelokupnog sustava. „Upravo je u tom nepodudaranju vrijednosti između različitih jezičnih sustava srž svih prijevodnih problema, i upravo je zbog toga prevođenje zahtjevna operacija koja se ne može u potpunosti automatizirati“ (Pavlović 2009: 34).

2. Prijevod i prevođenje

2.1. Vrste prevođenja

Različitim kriterijima može se doći do različitih klasifikacija i podjela prijevoda, međutim ona koju je ponudio Roman Jakobson (1959) čini se najproširenijom u uporabi. On je prevođenje podijelio na tri vrste:

- unutarjezično (intralingvalno) prevođenje ili parafraziranje
- međujezično (interlingvalno) ili prevođenje u užem smislu riječi
- intersemiotičko prevođenje ili transmutacija, pri kojem se znakovi iz jednog sustava „prevode“ na znakove drugog sustava, primjerice iz verbalnog u neverbalni (Pavlović 2009: 25).

Izvornim se, odnosno „pravim“ prevođenjem, prema mnogima smatra samo međujezično, interlingvalno ili bilingvalno prevođenje koje najčešće uključuje dva jezična sustava. Ostale se Jakobsonove vrste prevođenja smatraju adaptacijama i parafraziranjem unutar istog jezika.

2.1.1. Prevođenje prema kriteriju modaliteta

Ukoliko se oslanjamo na kriterij modaliteta, prevođenje možemo podijeliti na usmeno i pismeno. Pismeno prevođenje podrazumijeva to da je i izvornik i ciljni tekst u pisanom obliku, a usmeno prevođenje govor prevodi također govorom. Pavlović (2009) je usmeno prevođenje dodatno podijelila na simultano prevođenje koje se odvija usporedno s izvornim govorom, konsektivno prevođenje koje podrazumijeva prijevod duljeg govora s vremenskom zadržkom i prevođenje dijaloga koje je slično konsektivnom, ali iziskuje kraće pauze. Hibridni oblici koji se pojavljuju u suvremenom dobu su sinkronizacija i *voice-over* koji omogućuju prijevod govora u usmenom obliku, ali uz pomoć pisanoga teksta koji je naknadno ugrađen u medij. Takvim hibridnim oblicima pripada i podslavljanje (titlanje) – prevođenje govora u pisanom obliku, koje će biti okosnicom ovoga rada.

2.1.2. Prevođenje prema kriteriju verbalnih i neverbalnih elemenata

Uzevši u obzir postojanje verbalnih i neverbalnih elemenata, prijevod teksta može biti monosemiotički, odnosno sastojati se samo od verbalnih elemenata. Ukoliko u tekstu postoje i

neverbalni elementi, kao što se to događa u stripovima, multimedijalnim tekstovima, internetskim stranicama te filmovima i serijama, riječ je o polisemiotičkim tekstovima.

2.2. Klasifikacija prijevodnih postupaka

Jean-Paul Vinay i Jean Darbelnet donose klasifikaciju prijevodnih postupaka koja je danas najpoznatija i najčešće korištena. U svojem djelu *Stlistique comparée du français et de l'anglais* (1958) koriste se primjerima iz francuskog i engleskog jezika da bi prikazali usporednu sintaktičku analizu razlika u tim dvama jezicima kao i rješenja kojima se te razlike prevladavaju. Podjela koju donose ponajprije razlikuje izravan, odnosno doslovan, i neizravan prijevod. Oni se dalje granaju tako da u izravan prijevod pripadaju tri potkategorije – posuđivanje, kalk i doslovan prijevod, te transpozicija, modulacija, ekvivalencija i adaptacija koje su dijelom neizravnoga prijevoda, a Pavlović (2009: 59) ih objašnjava ovako:

Posuđivanje

Ovim se prijevodnim postupkom u jezik primatelj unose riječi stranoga podrijetla koje su do tada bile nepoznate, ali se stalnom uporabom one uspijevaju prilagoditi i zadržati u jeziku. U literaturi takvi se pojmovi nazivaju još i „lažnim prijateljima“.

Kalk

Vinay i Darbelnet kalk definiraju kao: „posebnu vrstu posuđivanja pri kojoj neki jezik posuđuje određenu sintagmu iz drugog jezika, a zatim doslovno prevede svaki od njezinih dijelova“ (Vinay i Darbelnet prema Pavlović 2009: 58).

Doslovan prijevod

Ovakva je vrsta prijevoda moguća samo kod sličnih ili srodnih jezika u kojima se svaka riječ može zamijeniti drugom riječju, ali samo pod uvjetom da je značenje jednako, da je takav postupak strukturno moguć te da postoji odgovarajući izraz unutar metalingvističkog iskustva ciljanoga jezika.

Transpozicija

Postupak transpozicije moguć je tako da se jedna vrsta riječi zamjenjuje drugom tako da se zadrži smisao poruke. Ona može biti obavezna i neobavezna, odnosno ponekad postoji više prijevodnih rješenja.

Modulacija

Modulacijom se mijenja forma poruke, odnosno cjelokupno motrište jer se jezik izvora i ciljani jezik za isto značenje koriste različitim sintagmama, npr. različitim priložima označavaju ista adverbijalna značenja ili podržavaju, odnosno ne podržavaju dvostruke negacije.

Ekvivalencija

Najčešći slučaj uporabe ekvivalencije upravo su prijevodi frazema, poslovice i izreka u kojima se potpuno različitim sintagmama prenosi značenje. U ovom je prijevodnom postupku naglasak na tome da se čitatelju dokaže ista situacija, a sam plan izraza može biti potpuno izmijenjen.

Adaptacija

Postupak adaptacije potreban je u slučajevima u kojima se u dvjema različitim kulturama jednaka izvanjezična svojstva jednostavno ne pojavljuju ili su potpuno nepoznata i potrebno ih je prilagoditi ili zamijeniti najsličnijom postojećom situacijom.

Navedena je kategorizacija poslužila kao okvir daljnjim teoretičarima, poput Andrewa Chestermana, koji je prijevodne postupke reklasificirao, nazvao ih strategijama i podijelio na tri vrste, a to su strategije pretraživanja, kreativnosti i tekstualne strategije. Njegova se klasifikacija smatra najdetaljnijom i najsustavnijom u odnosu na sve prethodne klasifikacije prijevodnih postupaka.

2.3. Posebne kategorije prijevoda

2.3.1. Elementi kulture

Elementi kulture, ili kako ih Florin (prema Veselica Majhut 2012: 36) definira, jesu „riječi i kombinacije riječi koje označavaju predmete i pojmove karakteristične za način života, kulturu, društveni i povijesni razvoj jednog naroda, a koji su strani drugom narodu ... nemaju precizne ekvivalente u drugim jezicima [i] ne mogu se prevesti na uobičajen način“. Takve se kulturološke razlike mogu podijeliti na one koje uopće ne postoje u izvanjezičnim stvarnostima dvaju kultura ili na one koje postoje, ali nisu na jednak način prihvaćene ili ne nose jednake ideološke konotacije. Postoji i treća kategorija kulturalnih referencija koja se odnosi na pojmove koji se možda ne nalaze u sustavu ciljnoga jezika, ali su poznati čitatelju i on ih u svojoj svijesti može razumjeti i bez odgovarajućeg prijevoda pa se takav prijevod označava pojmom transkulturalnosti. I prevođenje elemenata kulture doživjelo je brojne klasifikacije, pa tako Veselica Majhut (2012: 46–68) donosi sljedeće postupke koji se tim elementima bave:

- **posuđivanje ili preuzimanje** – potpunih riječi ili sintagmi koje omogućuje zadržavanje kulturoloških osobina izvornika
- **doslovan prijevod ili kalk** – posve se prilagođava jeziku primatelju, ali ispravan je samo ako ima potpunog smisla, ne nosi nove i drugačije konotacije i gramatički je prihvatljiv
- **kulturni ekvivalent ili zamjena** – podrazumijeva element ciljne kulture koji je po svojstvima dostojna zamjena elementu iz izvornika, daje prepoznatljivu referenciju, ali može navesti čitatelja na pomisao da i jezik izvornik poznaje prevedeni kulturološki element što često nije slučaj
- **objašnjenje ili opisni prijevod** – daje čitatelju obrazloženje reference kako bi mu se pomoglo razumjeti element izvorne kulture, a ponekad je upotpunjeno i nekim drugim postupcima. Često se u ovakvim prijevodima prevoditelji koriste komponentcionalnom analizom koja raščlanjuje značenja srodnih riječi kako bi se razvrstale i odabrale one komponente koje najbliže oslikavaju značenje pojedinih elemenata
- **dodavanje** – uključuje posebna kraća objašnjenja koja se obično uklapaju u tekst općim imenicama i na taj način čitatelju približavaju značenje referencije

- **izostavljanje kulturne reference** – događa se samo onda kada je ta referenca zbunjujuća i ne bi pridonijela prijevodu, odnosno smatra se nepotrebnom za razumijevanje teksta
- **neologizam** – kao pojava nije čest u prijevodima, najčešće je leksička kreacija, a pojavljuje se u skladu s analogijama jezika primatelja i smatraju se kreativnim rješenjima prevoditelja koji vremenom postaju prihvaćeni u jeziku i dugoročno rješavaju problem prijevoda. Posebno su česti u žanru fantastike.
- **kombinacija dvaju ili više postupaka**

Izbor postupka prevođenja kulturnih elemenata ponajprije ovisi o tome je li prevoditelj orijentiran na jezik izvornika ili na ciljni jezik. Ukoliko prevoditelj nastoji u što većoj mjeri očuvati izvorne kulturološke osobine nekoga jezika, njegova se orijentacija naziva egzotizmom. Oprečno tome, prevoditelj koji koristi svaku mogućnost da elemente iz izvornika prevede u jezik primatelj orijentiran je na kulturnu transplantaciju. Između te dvije krajnosti nalaze se mnoge nijanse, ovisne o stupnju prilagodljivosti svakog pojedinog prevoditelja, a to kontrastiranje Veselica Majhut (2012: 96–100) pojednostavljuje i donosi pregled četiriju glavnih orijentacija koje naziva egzotizmom, asimilacijom, neutralizacijom i edukacijom.

2.3.2. Frazemi

Frazemi kao skupovi riječi čije značenje nije definirano zbrojem ukupnih značenja njegovih dijelova, već je oblikovano i ustaljeno u govoru predstavljaju jezične jedinice koje nisu posve arbitrarne već oblikovane postojećim izvanjezičnim znanjem. Poredak sastavnica frazema uvijek je isti, a značenje se najčešće temelji na metafori. Upravo su te metafore i njihove konotacije ono što omogućuje lakšu zamjenu frazema jednog jezika frazemom drugog jezika, ali točno je provedeno tek onda kad prevoditelj prepoznaje i razumije značenje samog frazema i to u oba jezika. Mona Baker (1992: 85–93) u svojem udžbeniku za prevoditelje izdvaja sljedeće postupke za prevođenje frazema:

- upotreba postojećeg frazema slične forme i sadržaja
- upotreba postojećeg frazema sličnog sadržaja, a različite forme
- parafraza
- potpuno izostavljanje frazema
- doslovan prijevod izvornog frazema

2.3.3. Slang i žargon

Slang kao termin u hrvatskom se jeziku (Hrvatski jezični portal²) definira kao govor zatvorenih društvenih krugova koji razumije samo jedna skupina govornika, odnosno kao „niža“ govorna varijanta unutar jednog jezika u kojem značenje riječi odstupa od općeprihvaćene semantičke vrijednosti. Sinonimima se smatraju još i šatrovački govor, šatra, žargon i argo među kojima, kako Pavlović (1997: 350) ističe, postoje određene razlike koje u standardnomu jeziku nisu općeprihvaćene. Tako navodi da se *žargon* smatra govorom pripadnika određene struke, *šatra* oblikom slenga koji premetanjem slogova tvori nove riječi, a *argot* slengom kojim se koriste delinkventi.

Glavno je svojstvo slenga upravo to što se njime koriste supkulturne ili marginalizirane skupine ljudi povezane zajedničkim interesom, strukom ili društvenom institucijom te na taj način omogućuje unutarnju identifikaciju pripadnika skupine. Kao temeljne odlike slenga Pavlović (1997: 350) navodi njegovo odstupanje od standardnojezične norme, ukorijenjenost u govornome jeziku, pripadnost određenoj skupini, promjenjivost (inovativnost) i ekspresivnost. Također, on u jeziku ima i kriptičku funkciju što znači da mu je cilj svoj smisao sakriti od neupućenih. „Žargone isprva karakteriziraju i specifične teme, odnosno njihova leksika prvenstveno se vrti oko određenih tematika kao što su krađa i kriminal, seks, delinkvencija, droga, hrana kao i neke tabu-teme (ludilo i smrt)“ (Sokolija 2018: 171). Upravo zbog te specifičnosti, sleng može, ali ne mora uvijek biti dijelom standardnoga jezika i tada ga je teško u njegovoj cjelovitosti translahirati u jezik primatelj. Ipak, prevoditelji rabe sleng iz nekoliko razloga (Pavlović 1997: 350):

- a) da bi situaciju označili kao neformalnu, neslužbenu
- b) da bi okarakterizirali lik i pripisali ga određenoj društvenoj skupini
- c) da bi označili odnose među likovima (pripadnost društvenoj skupini)
- d) zbog doprinosa vjerodostojnosti filmskoga dijaloga
- e) zbog postizanja određenog efekta (humor, šok...)
- f) kombinacija navedenih razloga

² IZVOR: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=d15vWhk%3D

Isti ti razlozi predstavljaju i probleme u prevođenju upravo onda kada se sociolekti u različitim kulturološkim skupinama ne podudaraju, odnosno ne postoji prikladan ekvivalent. Primjer za takvo kulturološko nepodudaranje metafora navodi Sokolija (2018: 175) usporedbom žargona u bosanskom i francuskom jeziku. Žargonski izraz „krava“ u bosanskom jeziku označava pogrđni naziv za ženu, dok ista ta riječ u francuskom jeziku opisuje izdajicu ili kretena. Neke od takvih kulturoloških razlika uvjetovane su poviješću država i njihovim sporijim ili bržim razvojem. Danas se u svim jezicima teži uniformizaciji žargona i to putem engleskog jezika kao posrednika čiji se utjecaj najviše vidi u uporabi internetskih žargona. Prednosti koje uniformizacija žargona ima ne ogledaju se samo u činjenici da ih tada gotovo uopće nije potrebno prevoditi, već i u jezičnoj ekonomiji i ubrzavanju komunikacije.

Pavlović (1997: 353) također navodi i postupke kojima se prevoditelj može poslužiti kod prevođenja slenga:

- **izostavljanje** – potpuno izbacivanje slenga, poštapalice ili izraza ako se on pojavljuje u dijelu koji bi svakako bio izbačen u procesu sažimanja zbog vremenske i prostorne ograničenosti

- **neutralizacija** – prevoditelj će sleng zamijeniti riječju koja ne pripada slengu ako ekvivalent ne postoji u jeziku na koji se prevodi, nema jednaku distribucijsku vrijednost, odnosno ne bi bio razumljiv svim profilima gledatelja ili ako procijeni da im sleng nije primjeren. Taj se proces mora pravilno provesti i to tako da neutralna riječ kojom se sleng zamjenjuje ima isti registar u jeziku, odnosno isti stil – najčešće razgovorni, ili sintagmom koja na značenjskom planu prenosi istu poruku

- **glačanje** – jest proces kojim se sleng „popravlja“ da bi zadovoljio pravopisna ili morfološka pravila standardnoga jezika, većinom ona koja se odnose na tradicionalnu tvorbu riječi. Na taj način prevoditelj uspijeva zadržati i smisao koji je jezik izvornika pretpostavio i formalni oblik riječi.

- **prijevod slengom** – prevoditelj sleng može prevesti i slengom ukoliko u jeziku primatelju postoji sleng koji u potpunosti zamjenjuje sleng iz jezika izvornika. Važno je napomenuti da takav sleng mora biti razumljiv čitavom gledateljstvu neovisno o njihovoj dobi, spolu, stupnju obrazovanja i pripadnosti supkulturnim skupinama

3. Filmski prijevodi – podslovljavanje

3.1. Audiovizualno prevođenje – AVT

Kao što mu i samo ime govori audiovizualno prevođenje obuhvaća dva dijela – medij koji se sluša i medij koji se gleda. Danas takvo prevođenje obuhvaća područja poput prevođenja za mrežne stranice, karaoke i računalne igre, promotivne materijale poput video oglasa i spotova, ali osnovu čini prevođenje filmova i serija. I ova se podvrsta prevođenja dijeli na već spomenute tri skupine: međujezično, unutarjezično i međusemiotičko. Najčešća je vrsta prijevoda filmova i serija (u daljnjem tekstu: filmskih prijevoda) ono međujezično ili bilingvalno te ono, prema Macan, Primorac (2014: 183) obuhvaća:

1. podslovljavanje ili titlovanje
2. sinkronizaciju ili dubliranje
3. komentiranje ili glas preko kadra (*voice-over*)
4. tumačenje ili interpretiranje

3.2. Osobitosti filmskih prijevoda

Posebnost filmskih prijevoda u tome je što istovremeno donose i vizualni i auditivni kontekst. Činjenica da određeni gledatelji mogu poznavati jezik izvornik u većoj ili manjoj mjeri uvelike pridonosi njihovoj ocjeni prijevoda, odnosno dojmu koji se stječe simultanom usporedbom tih dvaju medija. Tako će kod gledatelja koji ima dobro predznanje jezika izvornika, ukoliko prijevod nije dosljedan, doći do sukoba kognitivnih procesa, dok govornik čije je predznanje lošije takve nedostatke neće ni primijetiti, a prijevod će mu poslužiti kao pomoć u učenju stranoga jezika. Mnogi će gledatelji dobroga predznanja jezika, ali i kulture koja se pojavljuje u filmu ili seriji upravo zato i preskočiti tuđe prijevode jer smatraju da je na taj način sačuvan najveći broj jezičnih, govornih i kulturnih vrijednosti određene skupine. Ipak, broj gledatelja koji gleda neprevedene filmove malen je pa su stoga podslovi u većini filmova potrebni. Babić (1991) filmske prijevode dijeli na dvije glavne skupine – neprijevode i različite vrste prijevoda. Upravo su neprijevodi vrsta kojoj pribjegavaju spomenuti poznavatelji jezika, ali i gledatelji koji putem gesta, mimika i izražajnosti glumaca razumiju poruke koje se prenose i na taj način uče ne samo drugi jezik već i o drugim kulturama. Druga je prednost neprijevoda to što se od gledatelja ne traži da u isto vrijeme prati dva medija, već se on u potpunosti može koncentrirati na samo jedan, dok u prisutnosti

podslava njegova pozornost uvijek mora biti podijeljena i na ono što gleda, prikaz scene i preveden tekst, i na ono što sluša.

Druga skupina, odnosno govorni prijevodi dalje su podijeljeni na istovremene – one kod kojih se u isto vrijeme pojavljuje prevedeni tekst na ekranu i zvuk jezika izvornika, naizmjenične i naknadno nasnimljene ili sinkronizirane.

3.3. Podslavljanje

„Podslav je osnovna jedinica filmskog prijevoda“ (Babić 1991: 187). Prevođenjem koristeći se podslovima ili titlovima govorni se tekst izvornika pisanom inačicom prenosi u jezik primatelj čime dolazi do promjene medija. Podslavljeni se program sastoji od tri elementa – slike, izgovorene riječi i teksta u podnožju ekrana ili, kulturološki uvjetovano na drugim mjestima, npr. Japan – desna strana ekrana. Da bi gledatelj potpuno razumio program i to bez ikakvih poteškoća, potrebno je uskladiti sva tri navedena elementa. Osim izgovorenoga teksta, prevode se i eventualni elementi diskursa poput pisama, grafita, kartica, natpisa i umetaka koji se pojavljuju na ekranu, kao i dodatne informacije važne za shvaćanje konteksta koje se mogu naći u pozadini – poput riječi iz pozadinske glazbe.

U takvom je prevođenju zvuk stranoga jezika sačuvan u cijelosti te dopunjen tekstom materinskog jezika. Simultanom pojavom tih dvaju medija gledatelj je primoran podijeliti pozornost na oba medija što često dovodi do toga da mu je tijekom čitanja prijevoda djelomično uskraćena slikovna sastavnica medija, odnosno filmska je slika ometena tekstom koji se nalazi u kadru. Kako bi se navedene smetnje maksimalno umanjile, prevoditelji se, kao i medijski tehničari zaslužni za montažu, moraju pridržavati određenih jezičnih i tehničkih ograničenja. U isto vrijeme oni moraju biti sposobni razumjeti jezik izvornik, kontekst prijevodne situacije, kulturološke elemente karakteristične određenomu sociolektu, ali i biti snalažljivi u stresnim situacijama, nositi se s vremenskim pritiscima, razumjeti se u televizijski medij i njegove tehničke zahtjeve koji uključuju analizu, ispisivanje i uređivanje teksta u zadanom vremenskom i prostornom okviru (format mora biti zadovoljen u svakom pogledu). Težnjom ka usklađenju izgovorenoga i pročitanaoga i prilagodbi vremena opažanja koje je različito u ovim medijima, filmski prijevodi uspjevaju istovremeno prenijeti poruku u cijelosti, ali i pružiti kulturni kontekst gledatelju:

„Zadatak je audiovizualnih prevoditelja koji filmove i serije prevode tehnikom podslavljanja da informacije iz jezičnih i nejezičnih znakova audiovizualnih medija koje bi njihovu primatelju inače bile nedostupne ili nerazumljive prenesu u pisani tekst u obliku podslova te time omogućće gledateljima praćenje i razumijevanje određene radnje“ (Macan, Primorac 2014: 184).

3.3.1. Podjela podslova

Podslovi se najčešće dijele prema ciljanoj publici, odnosno prema lingvističkoj razini, pa razlikujemo:

- intralingvalne,
- interlingvalne,
- bilingvalne podslove

Intralingvalni podslovi ne uključuju dva različita jezika stoga se mogu smatrati i adaptacijom. Díaz Cintas i Remael (2014: 16) intralingvalne prijevode dijele na potkategorije i to na podslove namijenjene gluhima i osobama s oštećenjima sluha, podslove s edukativnom svrhom, podslove za karaoke, podslove za dijalekte istoga jezika i podslove za obavijesti ili oglase. Ovoj je vrsti podslova jedna od najvažnijih funkcija upravo ona edukativna što ju danas čini izuzetno poželjnom.

Interlingvalni podslovi istovremeno uključuju promjenu jezika – jezik izvornika i jezik primatelj i promjenu medija – iz govora u tekst. Takvi se podslovi također mogu podijeliti na manje potkategorije koje se prilagođavaju posebnim skupinama ljudi. Ova je vrsta podslavljanja najčešća.

Bilingvalni podslovi u ovoj su kvalifikaciji oni koji su prevedeni na dva jezika istovremeno, a najčešće se pojavljuju u državama u kojima postoji više službenih jezika. Kako se radi o simultanom prijevodu na dva jezika, pojavljuje se dodatna tehnička poteškoća u vidu slobodnog prostora za prijevod pa su tako takvi prijevodi poprilično šturi i prilagođeni. Ovakvi su podslovi korišteni i na međunarodnim filmskim festivalima čiji je cilj predstaviti filmove koji obiluju stranim jezicima nepoznatima domaćoj publici i stoga su dvostruki podslovi odlično rješenje jer istovremeno nude podslav na engleskom jeziku kao univerzalnom i na jeziku države domaćina festivala.

3.3.2. Jezična i tehnička ograničenja

Osim što se filmski prijevod bavi prebacivanjem sadržaja s usmenog plana na pismeni, tijekom takvog prevođenja postoje i dodatna tehnička i jezična ograničenja. Díaz Cintas i Remael (2014: 61) navode dvije osnovne vrste filmskoga govora – scenirani i spontani govor. Scenirani govor se dalje dijeli na mimetički dijalog koji imitira razgovor, stilizirani dijalog kakav se koristi u kazalištu te govor koji se čita sa stranice ili „blesimetra“ npr. politički govori i televizijske vijesti. Takav je govor unaprijed pripremljen i pravilno strukturalno opremljen stoga ga je lakše prevesti nego spontani govor. U spontanom govoru kakav se može pojaviti u intervjuima i dokumentarnim emisijama često se nalaze gramatičke pogreške, frazemi, pauze, ponavljanja, semantički prazne riječi poput poštapalica koje otežavaju prijevodni proces. Kako bi prevoditelj gledatelju pružio logičan i povezan sadržaj, takve greške moraju biti ispravljene, a ponekad se i cijele rečenice moraju prepravljati kako bi se zadržao smisao. Također, nije rijedak slučaj da se tekst prijevoda duljinom ne podudara s tekstom ili zvukom izvornika pa se tako često neki izrazi moraju zamijeniti ili potpuno izbaciti iz prijevoda ili obrnuto – proširiti i nadopuniti kako bi se zadovoljili ostali tehnički uvjeti. „Gledatelji koji ne razumiju strani jezik ne vole kad nema prijevoda dok likovi govore, bez obzira što im govor može biti vrlo zalihostan, čak i kad se rečenice doslovce ponavljaju. U takvim slučajevima prevoditelji ili pri presnimavanju prijevoda razdvajaju rečenice u dva podslova umjesto da ih napišu u jednom, ili ponavljaju isti prijevod, ili pak drže na ekranu isti podslov sve dok glumci govore taj tekst“ (Babić 1991: 188). Kod gledatelja koji razumiju jezik izvornika takav prijevod može izazvati komunikacijske „šumove“ i sukobe onoga što čuju i onoga što čitaju i upravo je istovremena prisutnost i izvornika i prijevoda ono što prijevod čini izravno dostupnim kritici. Filmski žanr koji se susreće s najviše takvih izazova jest komedija. „Tu gledatelji uglavnom znaju da glavni cilj gledanja filma nije da shvate što je izvornim gledateljima smiješno, već da se sami nasmiju, pa prihvaćaju najrazličitije obrade i preinake ako taj cilj ostvaruju... Komedije su naročito zahtjevne jer prisiljavaju prevoditelje da prevode riječi, bilo grimasama glumaca, bilo smijehom ostalih likova, bilo čine drugim, namećući veću vremensku usklađenost prijevoda s izgovaranim rečenicama“ (Babić 1991: 188).

Osim jezičnih ograničenja, postoje i tehnički preduvjeti koje prijevod mora zadovoljiti. S obzirom na to da je prostor za tekst prijevoda na ekranu ograničen i da mora biti prikazan u isto vrijeme kad je i izgovoren na izvornom jeziku, prevoditelj na raspolaganju ima vrlo precizan okvir unutar kojega mora ostati. S obzirom na to da tekst mora biti i dovoljno velik da bi bio čitljiv,

ali i dovoljno sitan da ne zakloni scenu, filmove je uvijek preporučljivo gledati u kinu jer je filmsko platno u kinima mnogo tolerantnije na takve tehničke zahtjeve.

Hrvatski televizijski programi (HRT1, HRT2, RTL Televizija...) na raspolaganju imaju obično do dva retka s maksimalno 35 znakova po retku koji se ispisuju pri dnu ekrana. Osim toga, važno je povezati broj znakova i vrijeme koje je prosječnom gledatelju potrebno da pročita tekst, a Díaz Cintas i Remael (2014: 23) navode da je prosječan gledatelj sposoban pročitati i povezati pročitane informacije sa svim vizualnim elementima ako se dvostruki podslov sastoji od 35 do 37 znakova po retku, odnosno može pročitati od 70 do 74 znaka u šest sekundi. Taj izračun vrijedi za filmske prijevode za televiziju, dok se kod podslova u drugim medijima poput filmova za kino ili videospotova brzina čitanja može povećati. Kao što je već spomenuto, olakotne okolnosti koje mogu ubrzati proces čitanja su i veličina filmskoga platna u usporedbi s televizijskim ekranom, profil gledatelja, mogućnost premotavanja (npr. na DVD-ima).

3.3.3. Smjernice za kvalitetno podslovljavanje

Većina je jezičnih, ali ponajprije tehnoloških ograničenja kod podslovljavanja unaprijed određena. Jedan od najpoznatijih priručnika koji obuhvaća pravila i preporuke za podslovljavanje onaj je koji su 1998. sastavili Mary Carroll i Jan Ivarsson, a originalni naziv jest *Code of Good Subtitling Practice*. Njihov popis od ukupno trideset i dvije smjernice obuhvaća različite upute koje smatraju nužnima kako bi podslovi bili kvalitetni. Radi se o općenitim savjetima poput toga da prijevod mora zadovoljiti sve kulturalne nijanse koje su prikazane u izvorniku, tekst na ekranu mora biti logično raspoređen iz retka u redak i to tako da poštuje gramatička i pravopisna pravila, registar jezika mora biti primjeren i odgovarati izvorniku, prevesti se treba sve informacije na ekranu, uključujući znakove, obavijesti, tekst na slikama, ali i informacije poput imena ili uzvika koje gledatelji s oštećenjima sluha možda ne mogu samostalno prepoznati, također prevesti treba i tekst pozadinske glazbe ukoliko je relevantan za razumijevanje radnje...

I u nas postoji poseban dokument koji sadrži smjernice za kvalitetno prevođenje u titlove u Hrvatskoj, a sastavilo ga je Društvo hrvatskih audiovizualnih prevoditelja. U dokumentu su smjernice podijeljene na dvije skupine, također prema jezičnom i tehničkom aspektu, a titlovi su definirani kao „niz tekstualnih poruka koje se na nekoliko sekunda [sekundi] pojavljuju na ekranu i tako omogućuju praćenje audiovizualnog sadržaja koji bi inače bio nedostupan ili nerazumljiv određenoj publici.“ Također, navodi se kako je „U AV prevođenju čitljivost rečenica i vrijeme

trajanja titla na ekranu važnije od toga da se prevede svaka riječ ili detalj.“ Smjernice navedene u dokumentu su kako slijedi:

A - Jezični aspekt

Gramatika i pravopis

Jezik u titlu mora biti gramatički i pravopisno točan, osim ako specifičnosti stila audiovizualnog sadržaja ne zahtijevaju odmake od hrvatskog standardnog jezika i/ili preporuka.

Idiom

Titlovi moraju biti napisani idiomatski točnim jezikom koji odgovara stilu AV sadržaja i ciljnoj publici, a to uključuje i žargonizme, psovke, jezične figure i sličan stilski obilježen sadržaj. Posuđenice iz jezika izvornika mogu se rabiti ako su udomaćene u hrvatskom (primjerice: kul, šik i sl.) Psovke u titlu upotrebljavamo u skladu ne samo sa stilom AV sadržaja, nego i sa zahtjevima naručitelja.

Dijalog

Kada titl prenosi razgovor dvoje ili više ljudi, ispred prvog govornika ne stavlja se crtica, a ispred svakog idućeg stavlja se crtica bez razmaka. Preporučuje se ne stavlјati previše govornika u isti titl.

Duljina prevedene rečenice u titlovima

Preporučuje se ne rastezati dugačku rečenicu kroz nekoliko titlova nego upotreblјavati kraće rečenice kako bi titl počinјao velikim slovom, a završavao točkom. Naravno, to katkad nije moguće zbog specifične strukture AV sadržaja.

Kurziv

Kurziv treba upotreblјavati što manje da ne zbunjuje gledatelјa koji već dobiva slušne i vidne informacije s filma, a obično kurziviramo sljedeće:

- imena tvrtki, hotela, automobila, filmova, knjiga, albuma, serija, tekstove pjesama/songova, odlomke iz književnih djela
- citate i upravni govor
- komentar naratora, osim ako je većina emisije u naraciji. I ovdje je vrlo važna prevoditelјeva procjena. Na primjer, ako sadržaj naratorova teksta uključuje brojna imena filmova, knjiga, hotela, citata itd., bolje je ne kurzivirati naratora.

- govornika koji nije na ekranu (glas iz telefona, razgласa, lik izvan kadra i sl.). To pravilo ne vrijedi kod brzih izmjena kadrova (npr. telefonski sugovornik koji je malo u kadru, malo ne), kao i za slučajeve kad lik koji je maloprije bio u kadru izađe iz kadra (zamakne iza vrata, ode npr. u kupaonicu ili se kamera jednostavno preseli na neki drugi predmet u kadru) jer bi se tada kurziviralo pola rečenice.
- naglašavanje pojedine riječi
- prijevod pisanih poruka koje se pojavljuju na ekranu. U takvom slučaju prevodi se samo dio poruke koji je nužan za razumijevanje konteksta.

Prijevod

Dobar prijevod ne podrazumijeva samo prenošenje značenja onog što se govori na ekranu nego bi također trebao odražavati stil i ton. Prednost se daje standardnim izrazima i riječima, a ne posuđenicama, ali i to je ovisno o stilu AV sadržaja. Uz to što je vjeran, dobar prijevod AV sadržaja je i nenametljiv i omogućuje gledatelju praćenje radnje na ekranu, a ne privlači pozornost na sebe. Prevodi se onaj sadržaj audiovizualnog zapisa koji je relevantan za razumijevanje. Na primjer, ako su posrijedi pjesme/songovi, njihov tekst prevodi se samo ako se odnosi na radnju.

Terminologija

U emisijama koje sadrže tehničku terminologiju AV prevoditelj dužan je upotrijebiti točne tehničke termine. Termini koji su specifični za seriju moraju biti prevedeni dosljedno, dakle, u svim epizodama isto. Točnost terminologije također podrazumijeva provjeru pisanja stranih imena, naziva mjesta, transkripciju nelatiničnih pisama i abeceda te preračunavanje mjera i ispisivanje brojeva koji označavaju količine, datume, dužine itd.

Drugi strani jezik u prijevodu

Kad se pojavljuje drugi strani jezik u filmskom sadržaju koji prevodimo, stavljamo ga u zagrade samo u slučaju kad likovi koji u filmu govore većinskim jezikom ne razumiju govornika drugog stranog jezika, a prijevod je potreban za razumijevanje filma. (Takve su replike obično titlane u slici izvornog materijala ili prevedene u izvornoj dijalog-listi.) Na primjer, ako likovi prijeđu na drugi jezik (dva američka gangstera koji s engleskog prijeđu na talijanski), talijanski ne treba stavljati u zagradu. Ako se u filmu upotrebljava malo jedan, a malo drugi jezik, ono što se podrazumijeva kao drugi strani jezik u prijevodu nije potrebno stavljati u zagrade zato što gledatelj razliku može čuti sam u zvučnom zapisu.

B - Tehnički aspekt

Vrijeme zadržavanja titla na ekranu

Titl mora biti na ekranu dovoljno dugo kako bi gledatelj mogao pročitati tekst i istovremeno pratiti audiovizualni sadržaj. Glavno je pravilo da bi jednoredni titl trebao stajati na ekranu najmanje dvije i pol sekunde, a dvoredni najmanje četiri do pet. Trajanje titla dulje je u dječjim emisijama. Preporučeno minimalno trajanje titla je 2 sekunde za vrlo kratke titlove, a maksimalno 7 sekundi, ovisno o kompleksnosti teksta i ciljnoj publici.

Tajmkodiranje

Titl bi se trebao pojaviti istog trenutka kad počne govor. Jedan titl ne bi se trebao protezati preko dvije scene, ali u slučaju kratkih scena i ako su one smisleno povezane, može se dopustiti prelazak titla u novi kadar kako bi gledatelj stigao pročitati tekst titla. U Hrvatskoj nije uvriježeno prekidati trajanje titla s promjenom kadra. Razmak između dva uzastopna titla trebao bi biti najmanje dvije ili tri prazne sličice (framea) zbog lakšeg praćenja.

Položaj

Titlovi se stavljaju u sredinu donjeg dijela ekrana. Potpisi u dokumentarcima pojavljuju se iznad titlova koji prate govor govornika, i to s lijeve ili s desne strane, ovisno o tome kako se govornik pojavljuje na ekranu. Titlovi i potpisi smiju prekriti tekst na ekranu, ali to varira prema zahtjevima naručitelja. U tom slučaju tekst titla može se pisati masnim slovima kako bi bio čitkiji. U potpisu se prevodi samo nužno, s idejom da gledatelj stigne pročitati i potpis i titl u kojem je prijevod govora. Za potpis se preporučuje uporaba manjih slova kako bi što veći dio ekrana ostao vidljiv. Potpisi ne smiju prekrivati lice govornika.

Čitljivost

U Hrvatskoj se obično rabe bijela slova na prozirnoj sivoj podlozi.

Dioba titlova

Gramatičke cjeline ne smiju se razlamati na dva titla. Kad se jedna rečenica proteže u nekoliko titlova, novi titl mora počinjati smislenom gramatičkom cjelinom ili novom zavisnom rečenicom.

Neispravno:

Išao sam na poštu platiti

Ispravno:

Išao sam na poštu platiti račune,

račune, podići paket i kupiti
bon za mobitel.

podići paket
i kupiti bon za mobitel.

U dvorednom titlu, gornji bi titl trebao biti kraći od donjega. U dvorednom titlu gornji i donji red treba razlamati tako da se ne razbiju smislene cjeline teksta (na primjer, da zajedno ostaju gđa i Smith ili simbol zajedno s brojkom, npr. 150 \$) kad god je to moguće.

4. Analiza prijevoda podslova iz odabranih izvora

U analizi prijevoda podslova korištena su dva izvora. Prvi je izvor kriminalistička serija *Na putu prema dolje*, odnosno izvorno *Breaking Bad*. Radi se o seriji autora Vincea Gilligana koja je prema IMDb-u (*Internet Movie Database*) ocijenjena vrlo visokom ocjenom (9,5/10) i prati život srednjoškolskog profesora kemije koji oboli od raka pluća i odlučuje pokrenuti proizvodnju metamfetamina kako bi osigurao financijsku budućnost svoje obitelji. Podslovi ove serije potječu s interneta, odnosno iz „nepouzdanog“ izvora i prevoditelj je nepoznata osoba.

Druga je serija iz koje se preuzimaju primjeri naslova *Zašto žene ubijaju*, izvorno *Why Women Kill*. Riječ je o dramskoj seriji Marca Cherryja s elementima komedije i kriminalistike koja promatra živote triju žena koje u žive različitim desetljećima, ali u istoj kući i bore se s različitim izazovima bračnoga života, ovisno o vremenu u kojemu žive. Serija je na IMDb-u ocijenjena 8,3/10 i prikazivana je na FoxTV-u, što znači da je ime prevoditelja poznato i njegovi se podslovi smatraju službenim prijevodom serije.

Kako bi se na praktičan način provjerila uporaba idioma, frazema i slengova u prijevodima, u sljedećoj je tablici prikazan niz sintagmi iz navedenih dviju serija i njihovih prijevoda zajedno s kratkim pojašnjenjem upotrijebljenog prijevodnog postupka. Prijevodni su postupci oni koje su Vinay i Darbelnet ponudili u svojoj klasifikaciji prijevodnih postupaka o kojoj je bilo riječ u drugom poglavlju ovoga rada. Svi se prijevodi prema općenitoj klasifikaciji Romana Jakobsona smatraju međujezičnima jer se radi o prijevodu s jednog jezika na drugi. Prema kriteriju modaliteta oni su hibridni oblik – titlovi i prema kriteriju verbalnih i neverbalnih elemenata pripadaju u skupinu polisemiotičkih prijevoda jer uključuju i verbalne i neverbalne elemente. Kada govorimo o kategoriji samih podslova, u ovom slučaju oni uključuju i promjenu jezika (s engleskog na hrvatski jezik) i promjenu medija (iz usmenog u pismeni) pa je stoga riječ o interlingvalnim prijevodima.

4.1. Na putu prema dolje – *Breaking Bad*

R.b	Tekst izvornika	Ponuđeni prijevod	Vrsta prijevodnog postupka
1.	Have a big mouth	ima jezičinu	transpozicija – neizravni prijevod u kojemu je došlo do djelomične promjene sintagme, ali je smisao zadržan, umjesto motiva usta pojavljuje se motiv jezika
2.	Coldblooded murder	hladnokrvno ubojstvo	doslovan prijevod – izravan prijevod u kojemu su svi elementi sintagme zadržani i doslovno prevedeni jer u oba jezika imaju isto značenje
3.	What the hell	koji vrag?	transpozicija – neizravni prijevod u kojemu je došlo do djelomične promjene sintagme, ali je smisao zadržan, u našem se jeziku pakao zamjenjuje motivom vraga
4.	Feeling under the weather	biti potišten	adaptacija – ovim neizravnim prijevodnim postupkom sintagma je u potpunosti zamijenjena jer se u jeziku primatelju ne nalazi kulturni ekvivalent već se frazem mora prevesti svojim značenjem
5.	Tell me if you wanna hang	hoćete li malo posjetiti s nama?	kalk – u ovome je primjeru upotrijebljen izravni način prevođenja kalkom koji podrazumijeva doslovan prijevod neke sintagme. Međutim u ovom je slučaju riječ o nepravilnoj uporabi prijevodnog postupka jer jezik primatelj ne poznaje ovakvu sintagmu i stoga ne prenosi njezino značenje u potpunosti
6.	We couldn't make a stick	nismo imali dokaza	adaptacija – ovim neizravnim prijevodnim postupkom sintagma je u potpunosti zamijenjena jer se u jeziku primatelju ne nalazi kulturni ekvivalent već se frazem mora prevesti svojim značenjem
7.	Business name	profesionalno ime	transpozicija – neizravni prijevod u kojemu je došlo do djelomične promjene sintagme, ali je smisao zadržan
8.	can you give me a fix on it	možeš li mi garantirati?	adaptacija – ovim neizravnim prijevodnim postupkom sintagma je u potpunosti zamijenjena jer se u jeziku primatelju ne nalazi kulturni ekvivalent već se frazem mora prevesti svojim značenjem
9.	A smile goes a long way	osmijeh zlata vrijedi	ekvivalencija – neizravni prijevodni postupak u kojemu je frazem jednoga

			jezika zamijenjen frazemom drugog jezika i to tako da se u obzir ne uzmu prijevodi pojedinačnih elemenata frazema, već njihovo značenje što za frazeme i jest najvažnije
10.	My word is my bond	možeš me držati za riječ	ekvivalencija – neizravni prijevodni postupak u kojemu je frazem jednoga jezika zamijenjen frazemom drugog jezika i to tako da se u obzir ne uzmu prijevodi pojedinačnih elemenata frazema, već njihovo značenje što za frazeme i jest najvažnije
11.	All in good time	sve u svoje vrijeme	ekvivalencija – neizravni prijevodni postupak u kojemu je frazem jednoga jezika zamijenjen frazemom drugog jezika i to tako da se u obzir ne uzmu prijevodi pojedinačnih elemenata frazema, već njihovo značenje što za frazeme i jest najvažnije
12.	Open up a can of worms	otvoriti Pandorinu kutiju	ekvivalencija – neizravni prijevodni postupak u kojemu je frazem jednoga jezika zamijenjen frazemom drugog jezika i to tako da se u obzir ne uzmu prijevodi pojedinačnih elemenata frazema, već njihovo značenje što za frazeme i jest najvažnije
13.	Keep under a hat	čuvati tajnu	adaptacija – ovim neizravnim prijevodnim postupkom sintagma je u potpunosti zamijenjena jer se u jeziku primatelju ne nalazi kulturni ekvivalent već se frazem mora prevesti svojim značenjem
14.	To name a few	između ostalog	adaptacija – ovim neizravnim prijevodnim postupkom sintagma je u potpunosti zamijenjena jer se u jeziku primatelju ne nalazi kulturni ekvivalent već se frazem mora prevesti svojim značenjem
15.	Ducking me	izbjegavati koga	adaptacija – ovim neizravnim prijevodnim postupkom sintagma je u potpunosti zamijenjena jer se u jeziku primatelju ne nalazi kulturni ekvivalent već se frazem mora prevesti svojim značenjem
16.	Zapped out of mind	biti izvan sebe	adaptacija – ovim neizravnim prijevodnim postupkom sintagma je u potpunosti zamijenjena jer se u jeziku

			primatelju ne nalazi kulturni ekvivalent već se frazem mora prevesti svojim značenjem
17.	Fuzzy on the mechanics	biti zbunjen	adaptacija – ovim neizravnim prijevodnim postupkom sintagma je u potpunosti zamijenjena jer se u jeziku primatelju ne nalazi kulturni ekvivalent već se frazem mora prevesti svojim značenjem
18.	Right on	istina, svaka čast, nego što	adaptacija – ovim neizravnim prijevodnim postupkom sintagma je u potpunosti zamijenjena jer se u jeziku primatelju ne nalazi kulturni ekvivalent već se frazem mora prevesti svojim značenjem
19.	Growing like a weed	raste kao lud	adaptacija – ovim neizravnim prijevodnim postupkom sintagma je u potpunosti zamijenjena jer se u jeziku primatelju ne nalazi kulturni ekvivalent već se frazem mora prevesti svojim značenjem
20.	Somebody crossed you	netko te prešao	ekvivalencija – neizravni prijevodni postupak u kojemu je frazem jednoga jezika zamijenjen frazom drugog jezika i to tako da se u obzir ne uzmu prijevodi pojedinačnih elemenata frazema, već njihovo značenje što za frazeme i jest najvažnije
21.	Slurring words	frfljati	adaptacija – ovim neizravnim prijevodnim postupkom sintagma je u potpunosti zamijenjena jer se u jeziku primatelju ne nalazi kulturni ekvivalent već se frazem mora prevesti svojim značenjem
22.	Speak of the devil	mi o vuku	transpozicija – neizravni prijevod u kojemu je došlo do djelomične promjene sintagme, ali je smisao zadržan
23.	Experiential overlap	slična iskustva	adaptacija – ovim neizravnim prijevodnim postupkom sintagma je u potpunosti zamijenjena jer se u jeziku primatelju ne nalazi kulturni ekvivalent već se frazem mora prevesti svojim značenjem
24.	When the going gets tough	kad si u frci	adaptacija – ovim neizravnim prijevodnim postupkom sintagma je u potpunosti zamijenjena jer se u jeziku primatelju ne nalazi kulturni ekvivalent

			već se frazem mora prevesti svojim značenjem
25.	Make hay while the sun is still shining	radi dok možeš	adaptacija – ovim neizravnim prijevodnim postupkom sintagma je u potpunosti zamijenjena jer se u jeziku primatelju ne nalazi kulturni ekvivalent već se frazem mora prevesti svojim značenjem
26.	Thats a given	to se podrazumijeva	adaptacija – ovim neizravnim prijevodnim postupkom sintagma je u potpunosti zamijenjena jer se u jeziku primatelju ne nalazi kulturni ekvivalent već se frazem mora prevesti svojim značenjem
27.	Thinking on your feet	razmišljao na prvu	adaptacija – ovim neizravnim prijevodnim postupkom sintagma je u potpunosti zamijenjena jer se u jeziku primatelju ne nalazi kulturni ekvivalent već se frazem mora prevesti svojim značenjem
28.	Make it snappy	budi brz	adaptacija – ovim neizravnim prijevodnim postupkom sintagma je u potpunosti zamijenjena jer se u jeziku primatelju ne nalazi kulturni ekvivalent već se frazem mora prevesti svojim značenjem
29.	Snap out of it	prestanite	adaptacija – ovim neizravnim prijevodnim postupkom sintagma je u potpunosti zamijenjena jer se u jeziku primatelju ne nalazi kulturni ekvivalent već se frazem mora prevesti svojim značenjem
30.	Not out of the woods yet	nije još sve gotovo	adaptacija – ovim neizravnim prijevodnim postupkom sintagma je u potpunosti zamijenjena jer se u jeziku primatelju ne nalazi kulturni ekvivalent već se frazem mora prevesti svojim značenjem
31.	Occupational hazard	profesionalni rizik	transpozicija – neizravni prijevod u kojemu je došlo do djelomične promjene sintagme, ali je smisao zadržan
32.	I call dibs	bezecirati, rezervirati	adaptacija – ovim neizravnim prijevodnim postupkom sintagma je u potpunosti zamijenjena jer se u jeziku primatelju ne nalazi kulturni ekvivalent već se frazem mora prevesti svojim značenjem

33.	Like I dropped the ball	kao da sam zabrljao	adaptacija – ovim neizravnim prijevodnim postupkom sintagma je u potpunosti zamijenjena jer se u jeziku primatelju ne nalazi kulturni ekvivalent već se frazem mora prevesti svojim značenjem
34.	By the skin of my teeth	za dlaku	adaptacija – ovim neizravnim prijevodnim postupkom sintagma je u potpunosti zamijenjena jer se u jeziku primatelju ne nalazi kulturni ekvivalent već se frazem mora prevesti svojim značenjem
35.	Straight and narrow	kao pošten svijet	ekvivalencija – neizravni prijevodni postupak u kojemu je frazem jednoga jezika zamijenjen frazom drugog jezika i to tako da se u obzir ne uzmu prijevodi pojedinačnih elemenata frazema, već njihovo značenje što za frazeme i jest najvažnije
36.	I'm just trying to keep my head above the water	pokušavam krpiti kraj s krajem	ekvivalencija – neizravni prijevodni postupak u kojemu je frazem jednoga jezika zamijenjen frazom drugog jezika i to tako da se u obzir ne uzmu prijevodi pojedinačnih elemenata frazema, već njihovo značenje što za frazeme i jest najvažnije
37.	Mums' the word	nikome ni riječi	ekvivalencija – neizravni prijevodni postupak u kojemu je frazem jednoga jezika zamijenjen frazom drugog jezika i to tako da se u obzir ne uzmu prijevodi pojedinačnih elemenata frazema, već njihovo značenje što za frazeme i jest najvažnije

4.2. Zašto žene ubijaju – *Why Women Kill*

R. b	Tekst izvornika	Ponuđeni prijevod	Vrsta prijevodnog postupka
1.	take somebody out	ubiti	adaptacija – ovim neizravnim prijevodnim postupkom sintagma je u potpunosti zamijenjena jer se u jeziku primatelju ne nalazi kulturni ekvivalent već se frazem mora prevesti svojim značenjem
2.	give a hand in marriage	udati se	adaptacija – ovim neizravnim prijevodnim postupkom sintagma je u potpunosti zamijenjena jer se u jeziku primatelju ne nalazi kulturni ekvivalent već se frazem mora prevesti svojim značenjem
3.	provide clarity	objasniti	adaptacija – ovim neizravnim prijevodnim postupkom sintagma je u potpunosti zamijenjena jer se u jeziku primatelju ne nalazi kulturni ekvivalent već se frazem mora prevesti svojim značenjem
4.	ask to	zamoliti	doslovan prijevod – izravan prijevod u kojemu su svi elementi sintagme zadržani i doslovno prevedeni jer u oba jezika imaju isto značenje
5.	to be slow	nešto nije u redu s njim	adaptacija – ovim neizravnim prijevodnim postupkom sintagma je u potpunosti zamijenjena jer se u jeziku primatelju ne nalazi kulturni ekvivalent već se frazem mora prevesti svojim značenjem
6.	get physical	potući se	adaptacija – ovim neizravnim prijevodnim postupkom sintagma je u potpunosti zamijenjena jer se u jeziku primatelju ne nalazi kulturni ekvivalent već se frazem mora prevesti svojim značenjem
7.	be in touch	biti u kontaktu s kim	adaptacija – ovim neizravnim prijevodnim postupkom sintagma je u potpunosti zamijenjena jer se u jeziku primatelju ne nalazi kulturni ekvivalent već se frazem mora prevesti svojim značenjem
8.	be up to something	naumiti	adaptacija – ovim neizravnim prijevodnim postupkom sintagma je u potpunosti zamijenjena jer se u jeziku primatelju ne nalazi kulturni ekvivalent već se frazem mora prevesti svojim značenjem
9.	be a square	biti uštogljen	adaptacija – ovim neizravnim prijevodnim postupkom sintagma je u potpunosti zamijenjena jer se u jeziku primatelju ne nalazi kulturni ekvivalent

			već se frazem mora prevesti svojim značenjem
10.	cut loose	opustiti se	adaptacija – ovim neizravnim prijevodnim postupkom sintagma je u potpunosti zamijenjena jer se u jeziku primatelju ne nalazi kulturni ekvivalent već se frazem mora prevesti svojim značenjem
11.	take side	biti na nečijoj strani	doslovan prijevod – izravan prijevod u kojemu su svi elementi sintagme zadržani i doslovno prevedeni jer u oba jezika imaju isto značenje
12.	marry into	priženiti se	doslovan prijevod – izravan prijevod u kojemu su svi elementi sintagme zadržani i doslovno prevedeni jer u oba jezika imaju isto značenje
13.	Give you the skinny	ispričati tračeve	transpozicija – neizravni prijevod u kojemu je došlo do djelomične promjene sintagme, ali je smisao zadržan
14.	scotch	skoč/viski	doslovan prijevod – izravan prijevod u kojemu su svi elementi sintagme zadržani i doslovno prevedeni jer u oba jezika imaju isto značenje
15.	Be in a dark place	biti loše volje	adaptacija – ovim neizravnim prijevodnim postupkom sintagma je u potpunosti zamijenjena jer se u jeziku primatelju ne nalazi kulturni ekvivalent već se frazem mora prevesti svojim značenjem
16.	Become confidant	postati osoba od povjerenja	doslovan prijevod – izravan prijevod u kojemu su svi elementi sintagme zadržani i doslovno prevedeni jer u oba jezika imaju isto značenje
17.	Dazzle sb	očarati nekog	doslovan prijevod – izravan prijevod u kojemu su svi elementi sintagme zadržani i doslovno prevedeni jer u oba jezika imaju isto značenje
18.	Wee hours	sitni sati	ekvivalencija – neizravni prijevodni postupak u kojemu je frazem jednoga jezika zamijenjen frazomom drugog jezika i to tako da se u obzir ne uzmu prijevodi pojedinačnih elemenata frazema, već njihovo značenje što za frazeme i jest najvažnije
19.	Poor baby	jadničak	adaptacija – ovim neizravnim prijevodnim postupkom sintagma je u potpunosti zamijenjena jer se u jeziku primatelju ne nalazi kulturni ekvivalent već se frazem mora prevesti svojim značenjem
20.	Know it all	sveznalica	adaptacija – ovim neizravnim prijevodnim postupkom sintagma je u potpunosti zamijenjena jer se u jeziku primatelju ne nalazi kulturni ekvivalent

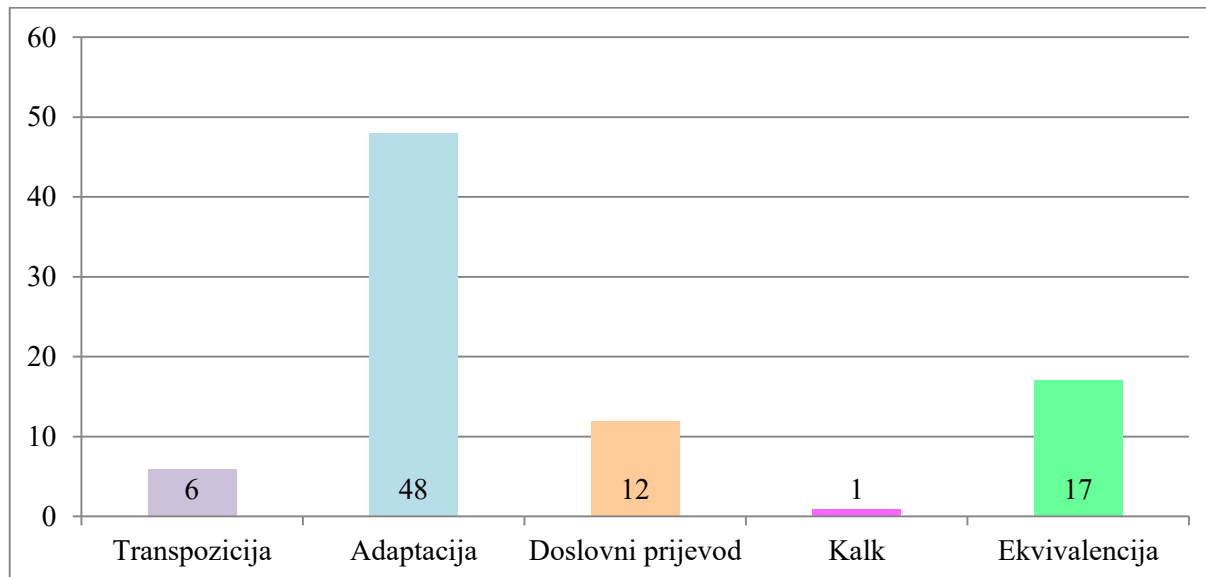
			već se frazem mora prevesti svojim značenjem
21.	You have found your coin	pronaći svoj poziv	ekvivalencija – neizravni prijevodni postupak u kojemu je frazem jednoga jezika zamijenjen frazom drugog jezika i to tako da se u obzir ne uzmu prijevodi pojedinačnih elemenata frazema, već njihovo značenje što za frazeme i jest najvažnije
22.	Greatness	velikanka	ekvivalencija – neizravni prijevodni postupak u kojemu je frazem jednoga jezika zamijenjen frazom drugog jezika i to tako da se u obzir ne uzmu prijevodi pojedinačnih elemenata frazema, već njihovo značenje što za frazeme i jest najvažnije
23.	Feel bad	gristi se	ekvivalencija – neizravni prijevodni postupak u kojemu je frazem jednoga jezika zamijenjen frazom drugog jezika i to tako da se u obzir ne uzmu prijevodi pojedinačnih elemenata frazema, već njihovo značenje što za frazeme i jest najvažnije
24.	Trade off	kompromis	doslovan prijevod – izravan prijevod u kojemu su svi elementi sintagme zadržani i doslovno prevedeni jer u oba jezika imaju isto značenje
25.	Turn in	leći spavati	adaptacija – ovim neizravnim prijevodnim postupkom sintagma je u potpunosti zamijenjena jer se u jeziku primatelju ne nalazi kulturni ekvivalent već se frazem mora prevesti svojim značenjem
26.	knock them dead	razvali; slomi nogu	ekvivalencija – neizravni prijevodni postupak u kojemu je frazem jednoga jezika zamijenjen frazom drugog jezika i to tako da se u obzir ne uzmu prijevodi pojedinačnih elemenata frazema, već njihovo značenje što za frazeme i jest najvažnije
27.	What meets the eye	što se čini	adaptacija – ovim neizravnim prijevodnim postupkom sintagma je u potpunosti zamijenjena jer se u jeziku primatelju ne nalazi kulturni ekvivalent već se frazem mora prevesti svojim značenjem
28.	Dancing in the street	plesati od sreće	adaptacija – ovim neizravnim prijevodnim postupkom sintagma je u potpunosti zamijenjena jer se u jeziku primatelju ne nalazi kulturni ekvivalent već se frazem mora prevesti svojim značenjem
29.	To play the part	igrati ulogu	doslovan prijevod – izravan prijevod u kojemu su svi elementi sintagme zadržani

			i doslovno prevedeni jer u oba jezika imaju isto značenje
30.	Stop by	svratiti	doslovan prijevod – izravan prijevod u kojemu su svi elementi sintagme zadržani i doslovno prevedeni jer u oba jezika imaju isto značenje
31.	Get the ball rolling	započeti što	adaptacija – ovim neizravnim prijevodnim postupkom sintagma je u potpunosti zamijenjena jer se u jeziku primatelju ne nalazi kulturni ekvivalent već se frazem mora prevesti svojim značenjem
32.	Hold your horses	biti strpljiv	adaptacija – ovim neizravnim prijevodnim postupkom sintagma je u potpunosti zamijenjena jer se u jeziku primatelju ne nalazi kulturni ekvivalent već se frazem mora prevesti svojim značenjem
33.	The long face	tužno lice	adaptacija – ovim neizravnim prijevodnim postupkom sintagma je u potpunosti zamijenjena jer se u jeziku primatelju ne nalazi kulturni ekvivalent već se frazem mora prevesti svojim značenjem
34.	Christ on cracker	Bože dragi!	ekvivalencija – neizravni prijevodni postupak u kojemu je frazem jednoga jezika zamijenjen frazom drugog jezika i to tako da se u obzir ne uzmu prijevodi pojedinačnih elemenata frazema, već njihovo značenje što za frazeme i jest najvažnije
35.	feeling under the weather	ne osjećam se dobro	adaptacija – ovim neizravnim prijevodnim postupkom sintagma je u potpunosti zamijenjena jer se u jeziku primatelju ne nalazi kulturni ekvivalent već se frazem mora prevesti svojim značenjem
36.	Lets hit the road	idemo dalje	adaptacija – ovim neizravnim prijevodnim postupkom sintagma je u potpunosti zamijenjena jer se u jeziku primatelju ne nalazi kulturni ekvivalent već se frazem mora prevesti svojim značenjem
37.	Squabbles	nesuglasice	doslovan prijevod – izravan prijevod u kojemu su svi elementi sintagme zadržani i doslovno prevedeni jer u oba jezika imaju isto značenje
38.	Put it all on the table	otkriti sve karte	ekvivalencija – neizravni prijevodni postupak u kojemu je frazem jednoga jezika zamijenjen frazom drugog jezika i to tako da se u obzir ne uzmu prijevodi pojedinačnih elemenata frazema, već njihovo značenje što za frazeme i jest najvažnije

39.	Come clean	priznati što	adaptacija – ovim neizravnim prijevodnim postupkom sintagma je u potpunosti zamijenjena jer se u jeziku primatelju ne nalazi kulturni ekvivalent već se frazem mora prevesti svojim značenjem
40.	Be on pins and needles	umirati od znatiželje	ekvivalencija – neizravni prijevodni postupak u kojemu je frazem jednoga jezika zamijenjen frazom drugog jezika i to tako da se u obzir ne uzmu prijevodi pojedinačnih elemenata frazema, već njihovo značenje što za frazeme i jest najvažnije
41.	rest assure	budire mirni	adaptacija – ovim neizravnim prijevodnim postupkom sintagma je u potpunosti zamijenjena jer se u jeziku primatelju ne nalazi kulturni ekvivalent već se frazem mora prevesti svojim značenjem
42.	Have a licence revoked	oduzeti kome licencu	doslovan prijevod – izravan prijevod u kojemu su svi elementi sintagme zadržani i doslovno prevedeni jer u oba jezika imaju isto značenje
43.	Colour me disinterested	ne biti zainteresiran	adaptacija – ovim neizravnim prijevodnim postupkom sintagma je u potpunosti zamijenjena jer se u jeziku primatelju ne nalazi kulturni ekvivalent već se frazem mora prevesti svojim značenjem
44.	give the water works a rest	prestani plakati	adaptacija – ovim neizravnim prijevodnim postupkom sintagma je u potpunosti zamijenjena jer se u jeziku primatelju ne nalazi kulturni ekvivalent već se frazem mora prevesti svojim značenjem
45.	Tailor made	savršeno pristajati	adaptacija – ovim neizravnim prijevodnim postupkom sintagma je u potpunosti zamijenjena jer se u jeziku primatelju ne nalazi kulturni ekvivalent već se frazem mora prevesti svojim značenjem
46.	Get cracking	požurimo/bacimo se na posao	adaptacija – ovim neizravnim prijevodnim postupkom sintagma je u potpunosti zamijenjena jer se u jeziku primatelju ne nalazi kulturni ekvivalent već se frazem mora prevesti svojim značenjem
47.	Less is more	manje je više	ekvivalencija – neizravni prijevodni postupak u kojemu je frazem jednoga jezika zamijenjen frazom drugog jezika i to tako da se u obzir ne uzmu prijevodi pojedinačnih elemenata frazema, već njihovo značenje što za frazeme i jest najvažnije

Svrstavši sve podatke i prijevodne postupke u tablicu, dolazi se do zaključka da je najčešći prijevodni postupak koji se koristi u prijevodima izraza i frazema za podslovljavanje za televiziju upravo adaptacija. Takav rezultat ne čudi s obzirom na to da se radi o prijevodnom postupku u kojemu se neki kulturni element jednostavno ne pojavljuje u jednakom obliku i u jeziku izvorniku i u jeziku primatelju pa se stoga mora prevesti svojim značenjem. Taj se prijevodni postupak na uzorku od 84 primjera pojavio čak 48 puta. Nakon njega slijedi postupak ekvivalencije koji se pojavio 17 puta i tako donio prijevod frazema drugim frazemom koji u oba jezika ima jednako značenje. Nakon njega slijedi doslovan prijevod i to u 12 slučajeva. Manje zastupljen prijevodni postupak jest transpozicija koja u šest slučajeva zadržava potpuni smisao, ali djelomično iste elemente prijevoda. Postupak koji se pojavio samo jednom jest kalk i to u pogrešnom obliku, odnosno prijevod koji je ponuđen nije dovoljno ustaljen u jeziku pa ga tako prosječni gledatelj ne može shvatiti onako kako je to planirano. Ostali prijevodni postupci koje nalazimo u Vinay – Darbelnet klasifikaciji (posuđivanje, modulacija) nisu se pojavljivali među preuzetim primjerima.

Grafikon 1. – Prijevodni postupci zastupljeni u primjerima iz serija *Na putu prema dolje* i *Zašto žene ubijaju*

5. Zaključak

Prevođenje je kao ljudska djelatnost zastupljeno još od najranijih dana i sve do suvremenosti prošlo je kroz mnoge promjene. Razlog tomu svakako jest želja i potreba za razumijevanjem neovisno o jezičnoj, kulturnoj ili bilo kakvoj trećoj pripadnosti. Ono što nam međusobno razumijevanje donosi prevođenjem ne ostaje samo na prijenosu sirove informacije već upoznavanjem različitih izraza, frazema i sintagmi drugih jezika obogaćujemo vlastiti jezik i proširujemo shvaćanje različitih kultura te njihovih običaja. Razvojem novih medija došlo je i do potrebe za prevođenjem filmova i serija. Kako se radi o spoju usmenoga govora i pisanoga teksta koji se prevodi, pojava filmova i serija izazvala je potrebu za novim, hibridnim oblicima prijevoda i tako su nastali podslovi. Danas su podslovi proširili svoju upotrebu i tako se koriste ne samo za prijevod s jednog jezika na drugi već i kao pomoć osobama koje imaju oštećenja sluha i slične teškoće koje im onemogućuju razumijevanje televizijskog sadržaja. Ono što kod filmskih prijevoda predstavlja dodatan izazov uklapanje je u tehničke okvire filma i stoga prevoditelji koji se njima bave imaju i zadatak poštovati pravila filma i kadra. Osim tehničkih poteškoća, postoje i one brojnije – jezične poteškoće. One se većinom odnose na nepostojanje riječi koje doslovno mogu zamijeniti riječi iz izvornoga jezika. U takvim se slučajevima prevoditelji služe brojnim prijevodnim tehnikama. Istraživanje provedeno u ovomu radu pokazalo je da je najučestalija prijevodna tehnika adaptacija koja podrazumijeva prijevod frazema njegovim značenjem kako bi gledatelj u potpunosti razumio poruku koja se želi prenijeti. Iz svega navedenog da se zaključiti kako je upravo smisao ono što se najviše nastoji zadržati pa na upravo takav cilj nailazimo i kod prevođenja. U samoj srži problema uvijek je najvažnije u potpunosti se razumjeti, a sve ostale jezične i tehničke poteškoće mogu se djelomično staviti u drugi plan.

6. Literatura i izvori

Literatura

- Babić, Zrinka. 1991. Filmski prijevodi. *Prožimanje kultura i jezika. Zbornik radova HDPL*. Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku. Zagreb. 183–189.
- Baker, Mona. 1992. *In Other Words: A Coursebook on Translation*. Routledge. London – New York.
- Carrol Mary; Ivarsson Jan. 1998. *Code of Good Subtitling Practice*. European Association for Studies in Screen Translation. Berlin.
- Diaz Cintas Jorge; Remael Aline. 2008. *Audiovisual translation: Subtitling*. London, New York: Routledge.
- Društvo hrvatskih audiovizualnih prevoditelja. *Smjernice za kvalitetno prevođenje u titlove u Hrvatskoj*. Zagreb <http://dhap.hr/Content/documents/SmjerniceZaKvalitetnoTitlanje.pdf> (pristupljeno 19. kolovoza 2020.).
- Eco, Umberto. 2006. *Otprilike isto, iskustva prevođenja*. Algoritam. Zagreb.
- Macan Željka; Primorac Aberer Zrinka. 2014. Audiovizualno prevođenje. *Priručnik za prevoditelje, Stojić, Brala, Matešić*. Filozofski fakultet Rijeka. Rijeka. 181–200.
- Pavlović, Nataša. 1997. Prevođenje slanga u podslovljavanju za televiziju. *Tekst i diskurs. Zbornik radova HDPL*. Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku. Zagreb. 349–357.
- Pavlović, Nataša. 2009. *Uvod u teorije prevođenja*. Leykam International. Zagreb.
- Sokolija, Alma. 2018. Jezik i kulturni kontekst na primjerima iz žargona. *Sarajevski filološki susreti: zbornik radova*. Bosansko filološko društvo. Sarajevo. 166-181. <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=744348> (pristupljeno 19. kolovoza 2020.).
- Veselica Majhut, Snježana. 2012. *Cultural Specificity in the Translation of Popular Fiction from English into Croatian During the Socialist and Transition Periods (1960–2010)*. Doktorska disertacija. Facultat de lletres, Tarragona. Španjolska. 210 str. https://www.tdx.cat/bitstream/handle/10803/90251/veselica_majhut_PhDthesis.pdf?sequence=1&isAllowed=y (pristupljeno 19. kolovoza 2020.).

Izvori

- Cherry, Marc, 2019-., Zašto žene ubijaju (Why Women Kill)
- Gilligan, Vince, 2008-2013., Na putu prema dolje (Breaking Bad)